

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZEW.400.1.2017.MP

Warszawa, 31 stycznia 2017 roku

Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej

w związku z przekazaniem do zaopiniowania projektem rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, proszę Panią Minister o przyjęcie poniższych uwag i propozycji Rzecznika Praw Dziecka.

• **W załączniku nr 1 ww. projektu rozporządzenia:**

Efekty realizacji zadań przedszkola i innych form wychowania przedszkolnego, sformułowane w postaci celów do osiągnięcia przez dzieci na koniec wychowania przedszkolnego.

Pkt 1 (strona 3) proponuje się nadać następujące brzmienie:

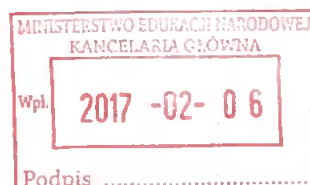
1. Fizyczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do nauki w szkole:
  - 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie korzysta z toalety i wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
  - 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
  - 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
  - 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;

RPW/6244/2017 P
Data: 2017-02-06

27 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

- 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
- 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
- 7) wykonuje czynności takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
- 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia utrwalające utrzymanie prawidłowej postawy ciała;
- 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych takich, jak czytanie i pisanie;
- 10) **orientuje się w zasadach zdrowego żywienia i zdrowego stylu życia.**

Pkt 3 (strona 4) proponuje się nadać brzmienie:

3. Społeczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko:
  - 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby i wyraża szacunek wobec innych osób oraz przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieśnicze;
  - 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
  - 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, zna swój adres;
  - 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
  - 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
  - 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym - obowiązkowość, przyjaźń, radość;
  - 7) **zna prawa dziecka i szanuje prawa innych;**

- 8) **zna i wypełnia swoje obowiązki;**
- 9) obdarza uwagą inne dzieci i osoby dorosłe;
- 10) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne;
- 11) samodzielnie tworzy relacje z dziećmi i wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.

- **W załączniku nr 2 ww. projektu rozporządzenia:**

I ETAP EDUKACYJNY: KLASY I–III EDUKACJA Wczesnoszkolna

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

3. Edukacja środowiskowa.

Ppkt 1 (strona 28) proponuje się nadać brzmienie:

- 1) Osiągnięcia w zakresie rozumienia środowiska społecznego. Uczeń:
  - a) identyfikuje się z grupą społeczną, do której należy: rodzina, klasa w szkole, drużyna sportowa itp., a także społeczność lokalna, naród; respektuje normy i reguły postępowania w tych grupach;
  - b) **zna prawa dziecka: wyjaśnia na czym one polegają (w tym: prawo dziecka do prywatności, do ochrony przed przemocą), wie, że zostały sformułowane w Konwencji o prawach dziecka, szanuje prawa innych;**
  - c) **zna własne obowiązki, przestrzega ich i stosuje je w codziennym życiu;**
  - d) przyjmuje konsekwencje swojego uczestnictwa w grupie i własnego w niej postępowania w odniesieniu do przyjętych norm i zasad;
  - e) ocenia swoje postępowanie i innych osób, odnosząc się do poznanych wartości, takich jak: godność, honor, sprawiedliwość, obowiązkowość, odpowiedzialność, przyjaźń, życzliwość, umiar, powściągliwość, pomoc, zadośćuczynienie, przepraszenie, uznanie, uczciwość, wdzięczność oraz inne, respektowane przez środowisko szkolne;
  - f) przedstawia siebie, grupę, do której należy, zapisuje swój adres, adres szkoły, zawód i miejsce pracy rodziców; posługuje się danymi osobistymi wyłącznie

- w sytuacjach bezpiecznych dla siebie i reprezentowanych osób; jest powściągliwy w używaniu takich danych w sytuacjach nowych i wirtualnych;
- g) rozpoznaje i nazywa wybrane grupy społeczne, do których nie należy, a które wzbudzają jego zainteresowanie, np. drużyny i kluby sportowe, zespoły artystyczne, a także inne narodowości;
  - h) stosuje słowa: porozumienie, umowa; uczestniczy w wyborach samorządu uczniowskiego w klasie, w szkole; wymienia przykłady powstałych w efekcie porozumień i umów grup społecznych, np. stowarzyszenia pomocy chorym i niepełnosprawnym dzieciom, organizacje ekologiczne, a także stowarzyszenia dużych grup społecznych, jak miasta i państwa, Unia Europejska;
  - i) szanuje zwyczaje i tradycje różnych grup społecznych, narodów, przedstawia i porównuje zwyczaje ludzi, np. dotyczące świąt w różnych regionach Polski, a także w różnych krajach;
  - j) wykorzystuje pracę zespołową w procesie uczenia się i komunikuje się za pomocą nowych technologii.

Ppkt 3 (strona 29) proponuje się nadać brzmienie:

- 3) Osiągnięcia w zakresie funkcji życiowych, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i odpoczynku. Uczeń:
- a) przedstawia charakterystykę wybranych zajęć i zawodów ludzi znanych z miejsca zamieszkania oraz zawodów użyteczności publicznej: nauczyciel, żołnierz, policjant, strażak, lekarz, pielęgniarka, leśnik, rozumie istotę pracy w służbach mundurowych i medycznych;
  - b) posługuje się numerami telefonów alarmowych, formułuje komunikat - wezwanie o pomoc: policji, pogotowia ratunkowego, straży pożarnej; **zna numer Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka;**
  - c) posługuje się danymi osobistymi w kontakcie ze służbami mundurowymi i medycznymi, w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia;
  - d) dba o higienę oraz estetykę własną i otoczenia;
  - e) reaguje stosownym zachowaniem w sytuacji naruszenia sfery intymnej własnej lub innej osoby;
  - f) wymienia wartości odżywcze produktów żywnościowych; ma świadomość znaczenia odpowiedniej diety dla utrzymania zdrowia, ogranicza spożywanie

- posiłków o niskich wartościach odżywczych i niezdrowych, zachowuje umiar w spożywaniu produktów słodzonych, zna konsekwencje zjadania ich w nadmiarze;
- g) przygotowuje np. sałatki z warzyw i owoców, przekąski, napoje i inne posiłki służące utrzymaniu zdrowia;
  - h) ubiera się odpowiednio do stanu pogody, poszukuje informacji na temat pogody, wykorzystując np. internet;
  - i) rozróżnia podstawowe znaki drogowe, stosuje przepisy bezpieczeństwa w ruchu drogowym i miejscach publicznych, np. jako: pieszy, rolkarz, rowerzysta; przestrzega zasad zachowania się w środkach publicznego transportu zbiorowego;
  - j) stosuje się do zasad bezpieczeństwa w szkole, odnajduje drogę ewakuacyjną, rozpoznaje znaki, symbole informujące o różnych rodzajach niebezpieczeństw, np. na plaży, basenie kąpielowym, a także przy starej zabudowie, budynkach do rozbiórki, zachowuje się zgodnie z informacją w nich zawartą, stosuje zasady bezpiecznej zabawy w różnych warunkach i porach roku;
  - k) ma świadomość istnienia zagrożeń ze środowiska naturalnego, np. nagła zmiana pogody, huragan, ulewne deszcze, burza, susza oraz ich następstwa: powódź, pożar, piorun; określa odpowiednie sposoby zachowania się człowieka w takich sytuacjach;
  - l) ma świadomość obecności nieprawdziwych informacji, np. w przestrzeni wirtualnej, publicznej; sprawdza informacje, zadając pytania nauczycielowi, rodzicom, policjantowi;
  - m) zachowuje umiar czasowy w kontakcie z technologiami i respektuje przyjęte zasady użytkowania urządzeń oraz netykiety;
  - n) ma świadomość, iż nieodpowiedzialne korzystanie z technologii ma wpływ na utratę zdrowia człowieka;
  - o) ma świadomość pozytywnego znaczenia technologii w życiu człowieka;
  - p) stosuje w praktyce sposoby odciążania plecaka/tornistra poprzez pozostawianie podręczników/przyborów szkolnych we wskazanym w szkole miejscu oraz ocenę, które przedmioty są niezbędne, a które można pozostawić w domu;**
  - q) zna zasady udzielania pierwszej pomocy.**

II ETAP EDUKACYJNY: KLASY IV-VIII

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Pkt 4 (strona 94) proponuje się nadać brzmienie:

4. Prawa człowieka. Uczeń:

- 1) uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych; wyjaśnia, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka; analizuje sformułowania preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;
- 2) wykazuje różnice między prawami a wolnościami człowieka; wymienia prawa i wolności osobiste zawarte w Konstytucji RP;
- 3) **zna prawa dziecka, w tym wynikające z Konwencji o prawach dziecka, szanuje prawa innych;**
- 4) **zna rolę Rzecznika Praw Dziecka oraz numer Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka;**
- 5) **przedstawia cele działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci;**
- 6) wymienia prawa i wolności polityczne zawarte w Konstytucji RP; wykazuje, że dzięki nim człowiek może mieć wpływ na życie publiczne;
- 7) wykazuje, że prawa człowieka muszą być chronione; wyjaśnia rolę Rzecznika Praw Obywatelskich i podaje przykłady jego działań;
- 8) przedstawia przykłady działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości.

- **W załączniku nr 3 ww. projektu rozporządzenia:**

Treści nauczania

I. Ja.

Pkt 1 (strona 8) proponuje się nadać brzmienie:

1. Budowanie własnej tożsamości
  - 1) Świadomość własnego Ja” i budowanie własnej tożsamości.
  - 2) Świadomość własnego ciała i orientacja w jego schemacie.
  - 3) Orientacja w przestrzeni.
  - 4) Identyfikacja z płcią.
  - 5) Rozumienie zmian ciała w cyklu życia.
  - 6) Identyfikacja własnych danych osobowych (adres zamieszkania, adres placówki).
  - 7) Świadomość swojej niepełnosprawności.
  - 8) Określanie własnych mocnych stron i trudności.
  - 9) Moje dokumenty osobiste.
  - 10) **Prawa dziecka.**

II. Ja i otoczenie.

Pkt. 4 (strona 11) proponuje się nadać brzmienie:

4. Ja – członek społeczeństwa
  - 1) Przynależność do kraju, regionu, narodu.
  - 2) Barwy i symbole narodowe.
  - 3) Organy władzy państwowej.
  - 4) Ważne urzędy i instytucje.
  - 5) Święta narodowe, religijne, okolicznościowe.
  - 6) Ważne wydarzenia w kraju.
  - 7) Ważne, ciekawe miejsca w Polsce.
  - 8) Ważne dokumenty prawne – Konstytucja, Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych i **Konwencja o prawach dziecka.**

- **W załączniku nr 4 ww. projektu rozporządzenia:**

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Pkt 5 (strona 21) proponuje się nadać brzmienie:

5. Prawa człowieka. Uczeń:

- 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;
- 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne;
- 3) **zna prawa dziecka i szanuje prawa innych;**
- 4) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o prawach dziecka;
- 5) znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w Internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie;
- 6) bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności;
- 7) wyjaśnia, na czym polegają: prawo do prywatności, w tym do ochrony danych osobowych i prawa obywatela w kontaktach z mediami.

Uzasadnienie

Zaproponowane przez Rzecznika Praw Dziecka zmiany do załączników projektu rozporządzenia mają na celu podkreślenie problematyki dotyczącej praw dziecka. Zagadnienie to jest istotne już na etapie realizacji wychowania przedszkolnego i powinno być kontynuowane – w rozszerzonym zakresie – na kolejnych etapach edukacyjnych, wraz z treściami uwrażliwiającymi na potrzebę szanowania praw innych osób.

Dodatkowo Rzecznik Praw Dziecka rekomenduje poszerzanie wiedzy uczniów z ww. zakresu o najważniejszy dokument chroniący prawa dziecka, tj. o *Konwencję o prawach dziecka*, a także o wiedzę w obszarze *Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka*, jako instrumentu pełniącego funkcję interwencyjną i informacyjną.

Upowszechnianie praw dziecka w przedszkolu i w szkole powinno być przedmiotem zajęć edukacyjnych i wychowawczych, z uwzględnieniem możliwości i potrzeb dziecka. Systematyczna i kompleksowa realizacja treści z tego zakresu nie tylko wyposaża dziecko w wiedzę o przysługujących mu prawach, ale także pełni funkcję ochronną przed ewentualnym skrzywdzeniem dziecka.

W załączniku nr 1 projektu rozporządzenia Rzecznik Praw Dziecka zwrócił uwagę na brak treści dotyczących edukacji zdrowotnej w wychowaniu przedszkolnym. Z uwagi na to, że już we wczesnym dzieciństwie kształtują się postawy determinujące przyszłe zachowania

zdrowotne, a także mając na względzie występowanie wśród dzieci problemów, tj.: otyłość, próchnica czy wady postawy, konieczne jest, w opinii Rzecznika Praw Dziecka, uzupełnienie obszaru dotyczącego fizycznego rozwoju dziecka o treści zdrowego żywienia i zdrowego stylu życia.

W załączniku nr 2 projektu rozporządzenia na etapie edukacji wczesnoszkolnej (tj. w klasach I-III) w treściach z obszaru edukacji środowiskowej Rzecznik Praw Dziecka proponuje kształtowanie wśród uczniów umiejętności skutkującej odciążeniem plecaka/tornistra poprzez praktyczne wykorzystanie wskazanych w szkole miejsc, gdzie można pozostawić podręczniki/przybory szkolne.

Podkreślenia wymaga, że złe nawyki, związane z noszeniem zbyt dużego ciężaru na plecach oraz utrzymywaniem nieprawidłowej postawy ciała, mogą powodować bóle kręgosłupa, zmniejszenie pojemności płuc i nieprawidłową statykę ciała, a w efekcie doprowadzić do poważnych schorzeń ortopedycznych i neurologicznych. Ponadto w młodszym wieku szkolnym ma miejsce pierwszy okres krytyczny dla postawy fizycznej dziecka, które rozpoczynając naukę, zmienia swój dotychczasowy tryb życia.

Jednocześnie Rzecznik Praw Dziecka zwraca uwagę na konieczność wdrożenia już na etapie edukacji wczesnoszkolnej (w wyżej wskazanym obszarze) treści z zakresu zasad udzielania pierwszej pomocy.

Należy zauważyć, że tylko 11 proc. dorosłych w wieku 35-44 lat na pytanie: *Czy umiałbyś udzielić pierwszej pomocy w razie zagrożenia zdrowia lub życia?* odpowiada *Zdecydowanie tak*¹. Inicjatywa wprowadzenia treści z zakresu udzielania pierwszej pomocy już w klasach I-III jest szansą na trwałą zmianę sposobu reagowania w przypadku konieczności udzielenia pomocy.

Jednocześnie Rzecznik Praw Dziecka zwraca uwagę na sytuację uczniów, którzy w roku szkolnym 2017/2018 rozpoczną naukę w klasie VII szkoły podstawowej. W projektowanym rozporządzeniu (jak również w jego uzasadnieniu) nie uwzględniono kwestii dotyczącej realizacji nowej podstawy programowej w klasach VII i VIII względem uczniów, którzy w poprzednich klasach realizowali obowiązującą obecnie podstawę programową kształcenia ogólnego. W opinii Rzecznika Praw Dziecka brakuje istotnych regulacji dotyczących sposobu realizacji nowej podstawy programowej w odniesieniu

---

¹ Badania przeprowadzone przez ARC Rynek i Opinia w grudniu 2016 na zlecenie firmy Volkswagen Polska.

do obecnych szóstoklasistów. Nadmienię, że ten problem może dotyczyć również uczniów kończących klasę VI w roku szkolnym 2017/2018 i 2018/2019.

Mając powyższe na uwadze, na mocy art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2015 r. poz. 2086), zwracam się do Pani Minister o uwzględnienie przedstawionych propozycji zmian w pracach nad rozporządzeniem w zakresie nowej podstawy programowej.

z wyrazami szacunku
Marek Jankowski